

Інформаційний лист № 1-2024

Огляд державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції та сільського розвитку у 2024 році

Світлана Павленко

лютий 2024

Для державної підтримки сільгоспвиробників законом про державний бюджет щорічно передбачається певний обсяг коштів за низкою бюджетних програм. Реалізація цих програм здійснюється відповідно до Порядків використання коштів, затверджених постановами Кабінету Міністрів України.

Однак, через повномасштабне вторгнення з боку російської федерації у лютому 2022 року, видатки державного бюджету були сконцентровані, в першу чергу, на забезпеченні в достатніх обсягах потреб сектору безпеки та оборони.

Проте, стимулювання економічної активності залишилось для Уряду пріоритетним. Так, було запроваджено низку заходів для підтримки розвитку бізнесу, в тому числі й в аграрній сфері. Одночасно, деякі тимчасові фіскальні послаблення для аграріїв дозволили ефективно провести весняно-польові роботи в умовах воєнного стану.

Також слід зважати, що унаслідок бойових дій і тимчасової окупації, значна частина органів місцевого самоврядування не була спроможна повноцінно здійснювати свої повноваження та повноцінно використовувати кошти місцевих бюджетів.

Основними джерелами наповнення державного бюджету, з яких фінансувалися програми підтримки, були кошти, надані в рамках міжнародних грантів. Подання запитів від суб'єктів господарювання та опрацювання заявок здійснювалося через ДАР [1].

Довідково:

Державний аграрний реєстр (ДАР) - державна автоматизована інформаційна система збирання, обліку, накопичення, оброблення та надання інформації про виробників сільськогосподарської продукції та сільськогосподарську діяльність, яку вони здійснюють. Це зручна автоматизована електронна система для ефективного і прозорого розподілу та адміністрування всіх видів підтримки українських аграріїв.

Щоб подати заявку на участь у програмі підтримки, сільгоспвиробник має пройти реєстрацію у ДАР, перевірити усі офіційні дані про себе і свою діяльність, заповнити форму заявки онлайн та підписати її електронним цифровим ключем. Перебіг опрацювання заявки відобразатиметься в електронному кабінеті фермера в режимі реального часу.

У ДАР можуть зареєструватися будь-які виробники сільськогосподарської продукції, незалежно від та напрямку діяльності. Це може бути фізична особа, ФОП або юридична

особа будь-якої форми власності. Необхідною умовою є наявність кваліфікованого електронного підпису.

За оперативними даними станом на 18 січня 2024 року у ДАР зареєстровано 112546 суб'єктів, в тому числі:

- фізичних осіб – 73570 од.
- фізичних осіб-підприємців – 12653 од.;
- юридичних осіб – 26323 од.

На сьогодні головними розпорядниками коштів державного бюджету, що спрямовуються безпосередньо на підтримку аграрного сектору, є Міністерство аграрної політики та продовольства України та Міністерство економіки України.

Так, для Мінагрополітики [2] Законом України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» [3] безпосередньо для підтримки аграріїв передбачено кошти в обсязі 1081,0 млн грн (27,025 млн євро).

Так, за програмою КПКВК 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», за рахунок коштів загального фонду держбюджету, передбачено 205,0 млн грн (5,125 млн євро). Ці кошти планується спрямувати за двома напрямками:

- для надання сімейним фермерським господарствам доплати за єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- для державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, які використовують меліоровані землі, та організацій водокористувачів.

За бюджетною програмою КПКВК 2801500 «Підтримка фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції», за рахунок коштів загального фонду держбюджету, передбачено 796,0 млн грн (19,9 млн євро). Зазначені кошти планується спрямувати для надання окремої бюджетної субсидії на 1 га сільськогосподарських угідь) сільгоспвиробникам, що мають в обробітку до 120 га. Також ці кошти будуть спрямовані виключно на території громад, на яких завершені бойові дії та припинена їх тимчасова окупація.

За програмою КПКВК 2801460 «Надання кредитів фермерським господарствам», за рахунок коштів спеціального фонду держбюджету, передбачено 80,0 млн грн (2,0 млн євро). Зазначені кошти будуть спрямовані через Український державний фонд підтримки фермерських господарств для надання безвідсоткових кредитів виключно фермерським господарствам.

Одночасно, у рамках Грантової угоди Мультидонорського трастового фонду допомоги, відновлення, реконструкції і реформування України (Екстрений проект надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)) [4] передбачається надання грантових коштів за Компонентом 2 «Підтримка доступу малих сільськогосподарських виробників до фінансування через гранти».

У зв'язку із цим, Мінагрополітики звернулось до Міністерства фінансів України щодо врахування при внесенні змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік». Зокрема, мова йде про збільшення видатків спеціального фонду держбюджету за

бюджетною програмою КПКВК 2801500 «Підтримка фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції» на 1 865,895 млн. грн (46,647 млн євро).

У разі затвердження запропонованих змін зазначені кошти планується спрямувати виробникам сільськогосподарської продукції на всій території України (крім тимчасово окупованих територій), які мають у власності/користуванні до 120 га, утримують до 100 корів, до 500 племінних кіз або овець.

Також, за повідомленням Міністерства аграрної політики та продовольства України [5], свою роботу розпочав Фонд часткового гарантування кредитів в сільському господарстві [6]. Діяльність установи спрямована на підтримку дрібних, малих та середніх фермерів, які обробляють землю до 500 га. Це новий інструмент, що гарантує банку, у разі форс-мажорних обставин, повернення частини кредитних коштів, отриманих фермером.

Разом з тим, слід зазначити, що на 2024 рік окремої бюджетної програми та коштів на ці цілі не передбачено.

Довідково:

Для забезпечення формування статутного капіталу Фонду у Законі України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» Мінагрополітики були передбачені видатки за бюджетною програмою КПКВК 2801380 «Формування статутного капіталу Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві» в обсязі 725,7 млн гривень (19,8 млн євро). Із загального обсягу лише 360,0 млн грн (9,8 млн євро) були перераховані установі за рахунок загального фонду державного бюджету. А решта - 365,7 млн грн (10 млн євро), як грант від МБРР у рамках Проекту «Зміцнення Фонду часткового гарантування кредитів»), у 2023 році не надійшли.

Наразі Мінагрополітики ініціює відкриття бюджетної програми КПКВК 2801380 «Формування статутного капіталу Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві» та виділення видатків спеціального фонду в обсязі 412,8 млн гривень (10 млн євро).

Зазначена нижче діаграма демонструє обсяги видатків, передбачених для Мінагрополітики для аграріїв на 2024 рік.

Для Мінекономіки [7] Законом України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» також передбачено кошти, якими можуть скористатися виробники сільськогосподарської продукції та пов'язані з ними сфери.

Так, зокрема, за рахунок коштів загального фонду держбюджету:

- в рамках урядової програми «єРобота» за бюджетною програмою КПКВК 1201350 «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу» передбачено 1 370,0 млн грн (34,250 млн євро). Зазначені кошти будуть спрямовані, зокрема, для створення або розвитку тепличного господарства, садівництва, ягідництва, виноградарства; для започаткування/розвитку бізнесу, в тому числі на ветеранський компонент «Грант для ветеранів» ;
- за програмою КПКВК 1201450 «Забезпечення функціонування фонду розвитку підприємництва» передбачено 18 000,0 млн грн (450,0 млн євро). Значна частина цих коштів буде спрямована на компенсацію відсоткових ставок програми «Доступні кредити 5-7-9», якою активно користуються сільгосптоваровиробники. Значна частина запланованих коштів буде спрямована на компенсацію відсоткової ставки за банківськими кредитами, в тому числі й сільгосптоваровиробникам.

Довідково:

У 2023 році головним розпорядником бюджетних коштів за цим напрямом було визначено Міністерство фінансів України.

Слід зазначити, що у 2024 році було відновлено дію бюджетної програми КПКВК 1201310 «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва». Так, за вказаним напрямом передбачено 1 000,0 млн грн (25,0 млн євро) за рахунок коштів спеціального фонду держбюджету. Зазначені кошти будуть спрямовані на компенсацію сільгосптоваровиробникам вартості техніки та обладнання у розмірі 25 відсотків.

Одночасно, запроваджено дію нової бюджетної програми. Так, за КПКВК 1201340 «Державне стимулювання створення індустріальних парків», за рахунок коштів спеціального фонду держбюджету, передбачено 1 000,0 млн. грн (25,0 млн євро). Ці кошти будуть спрямовані ініціаторам створення індустріальних та/або керуючим компаніям на реалізацію заходів з облаштування та функціонування індустріальних парків.

Крім цього, за бюджетною програмою КПКВК 1201420 «Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення» передбачено 3 000 млн грн (75,0 млн євро), в тому числі, за рахунок загального фонду державного бюджету - 1 000,0 млн. грн (25,0 млн євро), за рахунок спеціального фонду державного бюджету – 2 000, 0 млн грн (50,0 млн євро). Частину цих коштів планується спрямувати на підтримку сільгоспідприємств, які купуватимуть послуги з розмінування через аукціон.

Разом з тим, Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури України [8], за рахунок коштів спеціального фонду державного бюджету, за програмою КПКВК 3101430 «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво

(реконструкцію) та придбання житла» передбачено кошти в обсязі 30,760 млн грн (0,77 млн євро).

Дія зазначеної програми поновлена у 2024 році. Зазначені кошти будуть спрямовані для пільгових довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла на селі на виконання регіональних програм «Власний дім».

Наразі триває робота з розробки паспортів бюджетних програм, розподілів коштів та удосконалення діючих Порядків використання коштів державного бюджету. Також слід зазначити, що розподіл обсягів коштів між визначеними напрямками може змінюватися протягом бюджетного року в залежності від реальних обсягів їхнього використання.

Детальна інформація щодо обсягів державної підтримки та умов її отримання розміщена на сайтах головних розпорядників та розпорядників нижчого рівня.

Нижче додається порівняльна таблиця за вказаними видатками у порівнянні з попереднім бюджетним роком.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця видатків державного бюджету на підтримку виробників сільськогосподарської продукції, стимулювання підприємництва та сільського розвитку за деякими розпорядниками бюджетних коштів

(за обсягами видатків, затверджених на початку бюджетного року)

№	Назва бюджетної програми	2023 рік, млн грн	2024 рік, млн грн
Міністерство аграрної політики та продовольства України			
1.	КПКВК 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників»	201,0	205,0
2.	КПКВК 2801500 «Підтримка фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції»	0,0**	796,0
3.	КПКВК 2801460 «Надання кредитів фермерським господарствам»	80,0	80,0
4.	КПКВК 2801380 «Формування статутного капіталу Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві»	360,0	0,0**
Міністерство економіки України			
1.	КПКВК 1201350 «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу»	1 370,0	1 370,0
2.	КПКВК 1201450 «Забезпечення функціонування фонду розвитку підприємництва»	16 000,0*	18 000,0
3.	КПКВК 1201310 «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва»	0,0**	1 000,0
4.	КПКВК 1201340 «Державне стимулювання створення індустріальних парків»	0,0**	1 000,0
5.	КПКВК 1201420 «Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення»	0,0**	3 000,0
Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України			
1.	КПКВК 3101430 «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво (реконструкцію) та придбання житла»	0,0**	30, 760

*- розпорядником бюджетних коштів було Міністерство фінансів України

**- бюджетна програма не була передбачена законом про Державний бюджет України на відповідний рік

Одночасно, деякі обласні державні (військові) адміністрації, базуючись на поточних викликах для аграріїв, розробили регіональні програми з підтримки бізнесу у період воєнного стану.

До прикладу, Львівська ОВА затвердила та успішно реалізує Комплексну програму підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021–2025 роки [9]. Також спостерігається активність багатьох територіальних громад, які об'єктивно оцінюючи бізнес-клімат на своїй території, долучилися до реалізації низки проектів та почали ефективніше використовувати наявні ресурси.

Так, Суворовська територіальна громада Одеської області затвердила Програму розвитку і підтримки тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції на території Суворовської селищної територіальної громади на 2023-2025 роки [10].

Детальна інформація розміщена на офіційних сайтах ОДА та ОМС.

Разом з тим, вітчизняні аграрії можуть скористатися низкою програм, які реалізують проекти міжнародної технічної допомоги.

Зокрема, Програма USAID з аграрного і сільського розвитку – АГРО [11], що реалізується за сприяння Уряду США, на постійній основі здійснює підтримку виробників сільськогосподарської продукції. Зазначена підтримка надається виробникам, які зареєстровані у Державному аграрному реєстрі.

Інші різноманітні проекти МТД періодично розміщують оголошення про гранти для ведення бізнесу та підвищення інституційної спроможності малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції [12] [13].

РЕЗЮМЕ

1. Законом України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» Міністерству аграрної політики та продовольства України, за бюджетною програмою «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», передбачено 205,0 млн грн, що на 4,0 млн грн більше, ніж у 2023 році.

Також запроваджено нову бюджетну програму «Підтримка фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції». Фінансування відбудеться за рахунок коштів донорів і наразі складає 796,0 млн гривень.

Видатки за програмою «Надання кредитів фермерським господарствам» передбачено на рівні 2023 року і складають 80,0 млн гривень.

2. Для Міністерства економіки України у 2024 році за бюджетною програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу» передбачено 1 370 млн гривень.

Відновлено дію бюджетної програми «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» в обсязі 1 000,0 млн гривень.

За бюджетною програмою «Забезпечення функціонування фонду розвитку підприємництва», яку передано від Міністерства фінансів до Мінекономіки, передбачено 18 000,0 млн грн, що на 2 000,0 млн грн більше у порівнянні з 2023 роком.

Виконавці

Запроваджено дію двох нових бюджетних програм.

За програмою «Державне стимулювання створення індустріальних парків» передбачено кошти в обсязі 1 000,0 млн гривень.

За бюджетною програмою «Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення» передбачено 3 000,0 млн гривень.

3. Для Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України відновлено дію програми «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво (реконструкцію) та придбання житла» в обсязі 30,760 млн гривень.
4. Наразі триває робота з розробки паспортів бюджетних програм, затвердження розподілів коштів у межах окремих напрямків, а також вдосконалюються або розробляються нові Порядки використання коштів державного бюджету.

Зазначені бюджетні програми матимуть як прямий вплив на стимулювання аграрного виробництва, так і опосередкований вплив на розвиток сільських територій.

Джерела використаної інформації:

- [1] <https://www.dar.gov.ua/>
- [2] <https://minagro.gov.ua/>
- [3] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>
- [4] <https://ips.ligazakon.net/document/KR230873>
- [5] <https://t.me/mapfu2022>
- [6] <https://pcgf.com.ua/>
- [7] <https://www.me.gov.ua/>
- [8] <https://mtu.gov.ua/>
- [9] <https://loda.gov.ua/documents/34804>.
- [10] <https://suvotq.gov.ua/news/1698046134/>.
- [11] <https://granty.org.ua/programa-usaid-z-agrarnogo-i-silskogo-rozvytku-agro-servisni-poslugy-dlya-agro-mmssp.html>
- [12] <https://gurt.org.ua/>
- [13] <https://www.prostir.ua/>

Дисклеймер

Це дослідження публікується за відповідальності Німецько-українського агрополітичного діалогу (АПД). Будь-які точки зору та результати, висновки, пропозиції чи рекомендації в дослідженні належать авторам і не обов'язково збігаються з думкою АПД.

Виконавці